

Kinga Sorkowska-Cieślak

LEKCJE MUZEALNE – FORMA ALTERNATYWNEJ EDUKACJI

Museum lessons as an alternative form of education

One of the main functions of the museum is the educational function that can be implemented in different ways. Many museums in Poland have in its offer museum lessons for pupils from primary, middle and secondary schools. For schools, the most attractive are the classes implementing the core curriculum. The aim of the article is to analyze the presence and content of the museum lessons in museum education in museums in Poland. For the purposes of article selected museums in Poland were for the presence offer lessons museum and the compatibility of these lessons of core curriculum. There was examined also whether the museum lessons are conducted with the use of new technologies, including e-learning.

Key words: e-learning, museum education, museum lessons

Wprowadzenie

Jedną z podstawowych funkcji muzeów jest prowadzenie działalności edukacyjnej¹. Większość muzeów w kraju, jak i za granicą, posiada w swojej ofercie, obok

¹ Ustawa o muzeach, Dz.U. 1997 Nr 5 poz. 24, rozdz. 1, art. 2, <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU19970050024> [dostęp: 1.06.2015].

standardowego oprowadzania, także lekcje muzealne, prowadzenie wykładów oraz warsztaty edukacyjne. Z reguły oferta edukacyjna dotyczy wszystkich stopni nauczania, a więc przedszkoli, szkół podstawowych, gimnazjalnych, ponadgimnazjalnych, a także uczelni wyższych. Oferty edukacyjne danych muzeów różnią się od siebie zarówno pod kątem tematyki, sposobu prowadzenia zajęć oraz środków dydaktycznych. W zależności od specyfiki danej placówki muzealnej oferta ta dotyczy historii, historii sztuki, archeologii, etnografii, geografii, biologii, astronomii, fizyki lub innych dziedzin. Zajęcia edukacyjne, oferowane przez placówki muzealne, realizowane są z reguły z wykorzystaniem eksponatów oraz elementów wystawy. Wykorzystanie źródeł, a więc w wypadku muzeów poszczególnych zbiorów muzealnych, pozwala uczestnikom nie tylko na poznanie tematu, które jest zapewnione przez nauczyciela w szkole, ale przede wszystkim na spojrzenie na dane zagadnienie pod innym kątem. Możliwe jest to dzięki wykorzystaniu na zajęciach źródeł, eksponatów, elementów wystawy oraz innych środków, których szkoła nie posiada. Praca ze źródłem jest w procesie dydaktycznym niezastąpiona, bez względu na to czy dotyczy to historii, historii sztuki, czy biologii. Muzea dają tę możliwość wszystkim, którzy zdecydują się skorzystać z ich oferty. Wydaje się jednak, że pomimo rozbudowanej sieci instytucji muzealnych w Polsce oraz ich stałej współpracy z placówkami dydaktycznymi, edukacja muzealna w naszym kraju jest wykorzystywana w niewielkim stopniu i wciąż niedoceniana. W szczególności młodzi ludzie, a więc uczniowie, jak i uczennice, nie są zainteresowani wyjściami do muzeów, ponieważ te w dalszym ciągu kojarzą się z różnego rodzaju zakazami, nakazami oraz z nudą². Widoczne jest to przede wszystkim w muzeach miejskich, które mają problem z nakłonieniem szkół do korzystania z ich oferty. Pomimo tego, zarówno muzea regionalne, jak i muzea narodowe, z reguły dostosowują swoją ofertę edukacyjną do aktualnej podstawy programowej, co daje sposobność szkołom oraz uczelniom wyższym na skorzystanie z ich pomocy w procesie realizacji programu dydaktycznego. Współpraca pomiędzy szkołami, a muzeami jest tym bardziej uzasadniona, że instytucje te mają podobny cel i misję³. Celem niniejszego artykułu jest przeanalizowanie ofert edukacyjnych wybranych muzeów, jako alternatywnej formy edukacji, która pozwala na realizację podstawy programowej obowiązującej na terenie Rzeczypospolitej Polski.

Metoda

Na potrzeby artykułu przebadana została oferta edukacyjna muzeów o różnym charakterze i profilu. Badania przeprowadzono analizując informacje o ofercie edukacyjnej zawarte na stronach internetowych wybranych muzeów:

² O. Głuszczyk, *Po co szkole muzeum, po co muzeum szkoła? O edukacji muzealnej z perspektywy prowadzącego zajęcia nauczyciela*, [w:] *Edukacja muzealna w Polsce. Sytuacja, kontekst, perspektywy rozwoju. Raport o stanie edukacji muzealnej w Polsce*, red. M. Szelaąg, Warszawa 2012.

³ *Ibidem*.

1. Muzeum Narodowe w Warszawie: <http://www.mnw.art.pl>.
2. Muzeum Historyczne Miasta Krakowa: <http://www.mhk.pl>.
3. Ekspozycja Kolejowa w Białymstoku: <http://www.ekspozycjakolejowa.pl>.
4. Muzeum Sportu i Turystyki w Warszawie: <http://www.muzeumsportu.waw.pl>.
5. Muzeum Zamku Królewskiego w Warszawie: <https://www.zamek-krolewski.pl>.
6. Muzeum Browaru w Żywcu: <http://www.muzeumbrowaru.pl>.
7. Muzeum w Gliwicach: <http://www.muzeum.gliwice.pl>.
8. Białostockie Muzeum Wsi: <http://www.bialostockiemuzeumwsi.pl>.
9. Muzeum Powstania Warszawskiego: <http://www.1944.pl>.
10. Muzeum Azji i Pacyfiku w Warszawie: <http://edukacjamuzeumazji.blogspot.com/p/muzeum-azji-i-pacyfiku.html>.
11. Centralne Muzeum Pożarnictwa w Mysłowicach: <http://www.cmp-muzeum.pl>.
12. Muzeum Witrażu w Krakowie: <http://muzeumwitrazu.pl>.
13. Muzeum Nietypowych Rowerów w Gołębiu: <http://www.muzeumrowerow.pl>.

Oferta edukacyjna została następnie porównana z podstawami programowymi nauczania, dostępnymi na stronie internetowej Ministerstwa Edukacji Narodowej:

1. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2012 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz.U. z 2012 r. poz. 977)⁴.
2. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 30 maja 2014 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz.U. poz. 803)⁵.

Sprawdzono również czy lekcje muzealne prowadzone są z wykorzystaniem nowych technologii, w tym e-learningu.

⁴ Ministerstwo Edukacji Narodowej, <https://men.gov.pl/zycie-szkoly/ksztalcenie-ogolne/podstawa-programowa/rozporzadzenie-o-podstawie-programowej-w-calosci.html> [dostęp: 1.06.2015].

⁵ Ministerstwo Edukacji Narodowej, <http://men.gov.pl/zycie-szkoly/ksztalcenie-ogolne/podstawa-programowa/rozporzadzenie-ministra-edukacji-narodowej-zmieniajace-rozporzadzenie-w-sprawie-podstawy-programowej-wychowania-przedszkolnego-oraz-ksztalcenia-ogolnego-w-poszczegolnych-typach-szkol.html> [dostęp: 1.06.2015].

Wyniki

1. Muzeum Narodowe w Warszawie

Fot. 1. Strona internetowa Muzeum Narodowego w Warszawie

Edukacja

Aktualnie

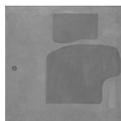
▸ Lekcje muzealne

Papież awangardy, Tadeusz Peiper / lekcje muzealne

Lekcje dla maturzystów

Przedszkola i klasy 0-III szkoły podstawowej

Klasy IV-VI szkoły podstawowej

Papież awangardy, Tadeusz Peiper / lekcje muzealne

Lekcje dla maturzystów

Źródło: <http://www.mnw.art.pl/edukacja/lekcje-muzealne> [dostęp: 1.06.2015].

Muzeum Narodowe w Warszawie posiada bogatą ofertę edukacyjną. Na stronie internetowej muzeum znajduje się oferta lekcji muzealnych z podziałem na poszczególne etapy edukacji. Przy każdej z lekcji wymieniono, które elementy podstawy programowej są realizowane.

Fot. 2. Przykładowa lekcja muzealna Muzeum Narodowego w Warszawie wraz z opisem

Średniowieczny port@

Zapraszamy do podróży w czasie. Zmienimy się w poszukiwaczy skarbów i detektywów. Dzięki powstałym 600 lat temu dziełom dowiemy się, jak żyli i czym interesowali się ludzie epoki średniowiecza. Na zajęciach poznamy również charakterystyczne cechy dwóch stylów sztuki średniowiecznej: romańskiego i gotyckiego.

Realizowane wymagania ogólne i szczegółowe podstawy programowej przedmiotu plastyka: I, II, III, 1.1, 1.2, 3.1, 3.2 oraz przedmiotu historia i społeczeństwo: I, II, IV, V, 11.1, 12.1, 12.2, 13.1.

Źródło: <http://www.mnw.art.pl/edukacja/lekcje-muzealne/klasy-iv-vi-sp-i-gimnazja/> [dostęp: 1.06.2015].

Dla klas I–III szkół podstawowych muzeum oferuje 13 lekcji muzealnych. Na wszystkich tych lekcjach realizowane są wymagania ogólne i szczegółowe podstawy programowej.

Dla klas IV–VI szkół podstawowych muzeum oferuje 14 lekcji muzealnych. Realizowane są na nich wymagania ogólne i szczegółowe podstawy programowej przedmiotów plastyka, muzyka oraz historia i społeczeństwo.

Dla szkół gimnazjalnych muzeum oferuje 21 lekcji muzealnych. Są one zgodne z wymaganiami ogólnymi i szczegółowymi podstawy programowej przedmiotów plastyka, muzyka oraz historia.

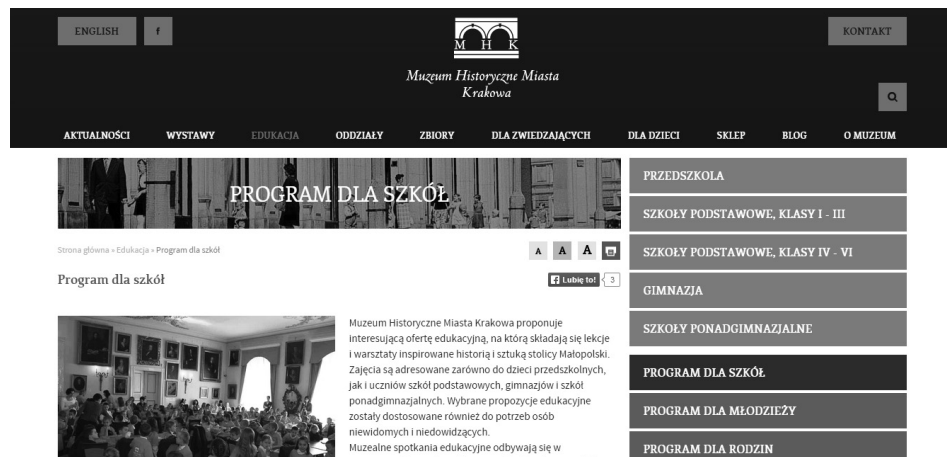
Dla szkół ponadgimnazjalnych muzeum oferuje 20 lekcji muzealnych. Podobnie jak w poprzednich przypadkach są one zgodne z wymaganiami ogólnymi i szczegółowymi podstawy programowej przedmiotów historia sztuki, wiedza o kulturze, historia oraz historia muzyki.

W lekcjach muzealnych Muzeum Narodowego w Warszawie wykorzystywane są aplikacje na tablety oraz prezentacje komputerowe.

2. Muzeum Historyczne Miasta Krakowa

Następnym przykładem muzeum, które posiada bogatą ofertę edukacyjną, jest Muzeum Historyczne Miasta Krakowa. Posiada ono dużą liczbę oddziałów, co pozwala dodatkowo wzbogacić i urozmaicić propozycje dla szkół.

Fot. 3. Strona internetowa Muzeum Historycznego Miasta Krakowa

Źródło: <http://www.mhk.pl/program-dla-szkol> [dostęp: 1.06.2015].

Warto zaznaczyć, że przy opisach poszczególnych lekcji, obok informacji na temat samych zajęć, wymieniono również, które elementy podstawy programowej są na nich realizowane.

Fot. 4. Przykładowa lekcja muzealna Muzeum Historycznego Miasta Krakowa

2. *Propaganda wobec AK. Działania przeciw podziemiu niepodległościowemu w okolicach Krakowa po 1945 r.*

Zajęcia dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych

Czas trwania: 60 min.

przedmiot	etap edukacyjny	poruszany elementy podstawy programowej	
		tematy	treści nauczania
Historia i społeczeństwo	II	„Mała Ojczyzna”	2.1); 2.2)
	IV	Język, komunikacja i media	E.2.2
Historia	IV (zakres podstawowy)	Ziemie polskie pod dwiema okupacjami Polska w systemie komunistycznym	8.2) 11.2)
	IV (zakres rozszerzony)	Polska w latach 1944–1948	V.13.2)

Źródło: <http://www.mhk.pl/oddzialy/ulica-pomorska/oferta-edukacyjna-2> [dostęp: 1.06.2015].

Dla klas I–III szkół podstawowych muzeum oferuje 11 lekcji muzealnych. Na wszystkich tych lekcjach realizowane są wymagania ogólne i szczegółowe podstawy programowej.

Dla klas IV–VI szkół podstawowych muzeum oferuje 63 lekcje muzealne. Realizowane są na nich wymagania ogólne i szczegółowe podstawy programowej dla przedmiotów historia i społeczeństwo.

Dla szkół gimnazjalnych muzeum oferuje 46 lekcji muzealnych. Są one zgodne z wymaganiami ogólnymi i szczegółowymi podstawy programowej przedmiotów historia, wiedza o społeczeństwie i język polski.

Dla szkół ponadgimnazjalnych muzeum oferuje 50 lekcji muzealnych, które są zgodne z wymaganiami ogólnymi i szczegółowymi podstawy programowej przedmiotów historia, historia i społeczeństwo i język polski.

W lekcjach Muzeum Historycznego Miasta Krakowa wykorzystywane są prezentacje multimedialne.

3. *Ekspozycja Kolejowa w Białymstoku*

Przykładem muzeum, którego oferta nie jest dostosowana do obowiązującej podstawy programowej, jest Ekspozycja Kolejowa w Białymstoku. Mimo to posiada ona w swojej ofercie ciekawe lekcje muzealne.

4. *Muzeum Sportu i Turystyki w Warszawie*

Muzeum Sportu i Turystyki w Warszawie jest kolejnym muzeum z bogatą ofertą lekcji muzealnych.

Fot. 5. Lekcje muzealne Muzeum Sportu i Turystyki w Warszawie

 <p>Member of the OLYMPIC MUSEUMS NETWORK</p>	<p>Bilety, dojazd, godziny otwarcia Nr: 12 ul. Łu: 8 pl ul. Wybrzeże Gdylskie 4 wt-pt: 9-17, sb-nd: 10-17 Ostatni zwiedzający wchodzi o godz. 16.30.</p>	<p>Rezerwacje dla grup tel: 22 56 03 786 edukacja@muzeum sportu.waw.pl</p>	<p>Kontakt tel: 22 56 03 780 fax: 22 637 15 01 muzsport@muzeum sportu.waw.pl</p>
--	---	---	--

Lekcje muzealne

INFORMACJE

Muzeum Sportu i Turystyki w Warszawie zaprasza na lekcje muzealne. Zajęcia łączą program nauczania realizowany w szkołach z dobrą zabawą. Spotkania pozwalają dzieciom i młodzieży rozwinąć i pogłębić zainteresowanie sportem, turystyką oraz ideami olimpijskimi, a w swej treści nawiązują do historii, jak i bieżących wydarzeń sportowych. Stosowane metody pracy dostosowane są do poziomu różnych grup wiekowych. Lekcje są prowadzone na ekspozycji stałej oraz w sali edukacyjnej. Zwiedzającym proponujemy także multimedialne formy edukacyjne, takie jak seanse

TEMATY ZAJĘĆ

- Lekcje dla uczniów klas I-III szkoły podstawowej
- Lekcje dla klas młodszych szkoły podstawowej przekazują wiedzę na temat różnych dyscyplin Sportu związanych z piłką, poruszają problematykę olimpijską oraz kwestie bezpiecznego podróżowania. W pracy wykorzystywane są aktywne sposoby pracy ułatwiające przyswajanie wiedzy rozwijające różnego typu umiejętności.

Źródło: <http://www.muzeum sportu.waw.pl/edukacja/lekcje-muzealne> [dostęp: 1.06.2015].

Dla klas I–III szkoły podstawowej przewidziano 5 lekcji muzealnych. Realizują one cele kształcenia ogólnego oraz szczegółowe podstawy programowej w zakresie edukacji polonistycznej, w zakresie zajęć technicznych oraz w zakresie edukacji plastycznej.

Dla klas IV–VI szkoły podstawowej przygotowano 4 lekcje muzealne. Realizowane są w nich wymagania ogólne i szczegółowe podstawy programowej w zakresie historii i społeczeństwa, języka polskiego, wychowania fizycznego i etyki.

Dla uczniów szkół gimnazjalnych przygotowano również 4 lekcje muzealne. Realizowane są w nich wymagania ogólne i szczegółowe podstawy programowej w zakresie historii, fizyki, etyki, wiedzy o społeczeństwie, biologii oraz wychowania fizycznego w zakresie edukacji zdrowotnej. W ofercie dla uczniów szkół gimnazjalnych znalazła się również lekcja, która nie wpisuje się w podstawę programową.

Dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych przygotowano 3 lekcje muzealne, w których realizowane są wymagania ogólne podstawy programowej w zakresie historii, fizyki, biologii i wiedzy o społeczeństwie. W tej części dostępna jest także lekcja, która nie wpisuje się w podstawę programową.

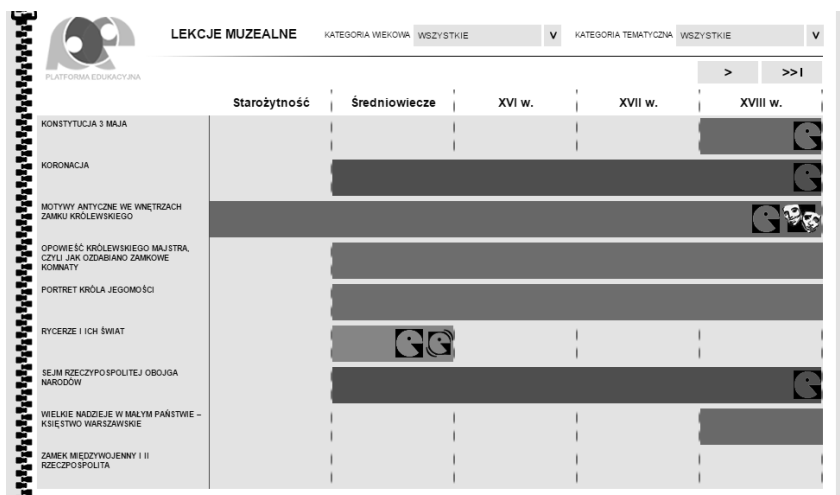
Przy każdej ofercie zamieszczono informację odnośnie zgodności z podstawą programową. W lekcjach Muzeum Sportu i Turystyki w Warszawie wykorzystywane są również multimedialne formy edukacyjne.

5. Zamek Królewski w Warszawie

Muzeum Zamku Królewskiego w Warszawie posiada bogatą ofertę lekcji muzealnych dla każdego etapu edukacji. Na stronie internetowej przy poszczególnych lekcjach nie podano, jakie elementy podstawy programowej są realizowane. Nie jest to błędem, jednak taka informacja ułatwiłaby nauczycielowi podjęcie decyzji o skorzystaniu z pomocy muzeum przy realizacji programu nauczania.

Warto zaznaczyć, że Muzeum Zamku Królewskiego, jako jedno z niewielu w Polsce, posiada w swej ofercie lekcje e-learningowe. Pod adresem <http://edukacjazamek.pl/> dostępna jest Platforma Edukacyjna Muzeum Zamku Królewskiego w Warszawie. Na platformie znajduje się obecnie 9 lekcji.

Fot. 6. Platforma Edukacyjna Muzeum Zamku Królewskiego w Warszawie

Źródło: <http://edukacjazamek.pl/> [dostęp: 1.06.2015].

Dla każdej dostępnej lekcji podano na platformie szczegółowe cele lekcji i efekty zajęć.

6. Muzeum Browaru w Żywcu

Muzeum Browaru w Żywcu jest przykładem muzeum dostępnego tylko dla pełnoletnich zwiedzających, nie ma więc w swojej ofercie lekcji muzealnych.

7. Muzeum w Gliwicach

Muzeum w Gliwicach posiada w swojej ofercie wiele lekcji muzealnych, jednak na stronie internetowej brak jest informacji o realizowaniu podstawy programowej. Po analizie zakresu poszczególnych lekcji widać, że tylko część w nich wpisuje się w obowiązującą podstawę.

Przykładem lekcji wpisującej się w podstawę programową jest „Życie codzienne w średniowiecznych Gliwicach”⁶. Lekcja ta wpisuje się w zagadnienia z przedmiotu historia i społeczeństwo dla klas IV–VI szkoły podstawowej:

⁶ Muzeum w Gliwicach, <http://www.muzeum.gliwice.pl/zycie-codzienne-w-sredniowiecznych-gliwicach/> [dostęp: 1.06.2015].

13. Mieszczanie. Uczeń:

- 1) opisuje miasto średniowieczne, używając pojęć: kupiec, rzemieślnik, cech, burmistrz, samorząd miejski, rynek, mury miejskie;
- 2) porównuje warunki życia w mieście średniowiecznym i współczesnym⁷.

Przykładem lekcji niewpisującej się w podstawę programową są zajęcia o temacie „Lekcje, których już nie ma... rzecz o dawnym nauczaniu”⁸. Lekcja, choć ciekawa, nie realizuje bezpośrednio programu nauczania, a mimo to jest zaadresowana do szkół. Jest to jednak alternatywna forma edukacji. Poprzez taką lekcję uczniowie mogą zobaczyć jak kiedyś wyglądało nauczanie i porównać je z obecnymi metodami. Jest to ciekawe i cenne doświadczenie dla uczniów.

Innym przykładem lekcji wpisującej się w podstawę programową jest lekcja „Industrializacja Górnego Śląska w XIX wieku”⁹. Można sprawdzić, że wpisuje się ona w podstawę programową IV etapu edukacji:

Miasto przemysłowe. Uczeń:

- opowiada o rozwoju uprzemysłowienia w XIX w., używając pojęć: maszyna parowa, kolej żelazna, statek parowy, silnik elektryczny, telegraf, fabryka;
- 2) wskazuje na mapie najbardziej uprzemysłowione miasta na ziemiach polskich;
 - 3) rozróżnia rzemieślnicze i fabryczne (maszynowe) formy produkcji;
 - 4) opisuje warunki pracy w XIX-wiecznej fabryce¹⁰.

8. *Białostockie Muzeum Wsi*

Białostockie Muzeum Wsi posiada w swojej ofercie lekcje muzealne, jednak na jego stronie internetowej nie znajdziemy informacji czy są one zgodne z podstawą programową.

Muzeum jest natomiast otwarte na realizację innych tematów lekcji, niż przez nich proponowane.

9. *Muzeum Powstania Warszawskiego*

Muzeum Powstania Warszawskiego oferuje możliwość przeprowadzenia 12 lekcji muzealnych dla klas I–III szkół podstawowych, 16 lekcji dla klas IV–VI szkół podstawowych oraz 17 lekcji dla liceów i gimnazjów. Przy każdej lekcji znajdziemy informacje, jaki zakres danego przedmiotu i na jakim etapie jest realizowany.

⁷ Podstawa programowa kształcenia ogólnego, http://men.gov.pl/wp-content/uploads/2014/08/zalacznik_2.pdf, s. 32 [dostęp: 1.06.2015].

⁸ Muzeum w Gliwicach, <http://www.muzeum.gliwice.pl/lekcje-ktorych-juz-nie-ma-rzecz-o-dawnym-nauczaniu> [dostęp: 1.06.2015].

⁹ Muzeum w Gliwicach, <http://www.muzeum.gliwice.pl/industrializacja-gornego-slaska-w-xix-wieku-2> [dostęp: 1.06.2015].

¹⁰ Podstawa programowa kształcenia ogólnego, *op. cit.*, s. 41.

Fot. 7. Oferta lekcji muzealnych na stronie www Muzeum Powstania Warszawskiego

Gimnazja i licea

1. 63 dni niepodległej Polski

Lekcja faktograficzna przeznaczona dla uczniów, którzy nie zrealizowali jeszcze tematu II wojny światowej w szkole. Prowadzący omawia okoliczności wybuchu i pokazuje najważniejsze wydarzenia z Powstania. Uczestnicy zajęć dowiadują się, że podczas zajętych walk w Warszawie ujawniły się struktury niepodległego państwa polskiego. Instruktor prowadzi zajęcia za pomocą rozmowy nauczającej lub wykładu. Przewidziana jest też praca w grupach z użyciem kart pracy i końcowa dyskusja.

POZIOM: gimnazjum (historia, język polski); liceum (historia poziom podstawowy)

2. Akcje bojowe Powstania Warszawskiego

Celem lekcji jest przekazanie informacji o najważniejszych operacjach militarnych przeprowadzonych przez Powstańców Warszawskich. Prowadzący, omawiając wybrane akcje bojowe, ukazuje różnorodne sposoby działań Polaków przeciw silniejszemu wrogowi. Rozmowa o tych heroicznych czynach stanowi również tło do rozważań nad indywidualnymi odczuciami, emocjami i obawami Powstańców. Przy prowadzeniu lekcji instruktor prowadzi rozmowę nauczającą i wykorzystuje prezentację multimedialną. Punktem kulminacyjnym zajęć jest praca grupowa uczniów.

POZIOM: liceum (historia poziom rozszerzony, historia i społeczeństwo, wątek Wojna i wojskowość)

3. Barwa i brzoń

Lekcja poświęcona uzbrojeniu walczących w Powstaniu stron. Uczniowie poznają najważniejsze rodzaje powstańczej broni i umundurowania. Dowiadują się, w jaki sposób Powstańcy je zdobywali. Szczególny nacisk położony jest na powstańcze wozy pancerne.

Prowadzący stosuje metodę rozmowy nauczającej lub wykładu. Na koniec lekcji przewidziany jest quiz sprawdzający wiedzę uczniów.

POZIOM: gimnazjum (historia), liceum (historia i społeczeństwo, wątek Wojna i wojskowość), technikum, liceum profilowane (historia)

4. Bić się czy nie bić?

Lekcja problemowa o przyczynach i skutkach Powstania Warszawskiego. Uczniowie poznają okoliczności wybuchu, przebieg i rezultaty Powstania. Najistotniejszym celem lekcji jest odpowiedź na pytanie, czy warto podejmować walkę w Warszawie w sierpniu 1944 roku. Metodami wiodącymi zajęć są rozmowa nauczająca, praca w grupach oraz końcowa dyskusja.

POZIOM: liceum (historia, poziom rozszerzony oraz historia i społeczeństwo, wątek Ojczysty Panteon i ojczyste sprawy)

5. Bohaterowie Powstania

Lekcja przeznaczona dla uczniów, którzy są po lekturze „Kamieni na szaniec” Aleksandra Kamińskiego. Podczas zajęć uczestnicy poznają losy wybranych Powstańców i dokonują ich charakterystyki zbiorowej. Zastanawiają się, jakimi cechami osobowymi odznaczyli się Powstańcy i dyskutują, które z nich mogą być aktualne dzisiaj. Instruktor prowadzi rozmowę nauczającą, pracę w grupach z tekstami źródłowymi oraz końcową dyskusję.

POZIOM: gimnazjum (język polski), liceum (historia, poziom rozszerzony)

Źródło: http://www.1944.pl/edukacja_i_kultura/dla_uczniow/lekcje_muzealne/opisy_lekcji_muzealnych/gimnazja_i_licea/ [dostęp: 1.06.2015].

Oferta edukacyjna Muzeum Powstania Warszawskiego realizuje m.in. część podstawy programowej, która dotyczy historii II wojny światowej:

27. Polska w okresie II wojny światowej. Uczeń:

- 1) wskazuje na mapie państwa, które dokonały agresji na Polskę;
- 2) podaje charakterystyczne cechy polityki Stalina i Hitlera wobec własnych społeczeństw i państw podbitych;
- 3) charakteryzuje życie ludności na okupowanych terytoriach Polski, z uwzględnieniem losów ludności żydowskiej;
- 4) omawia formy oporu społeczeństwa wobec okupantów;
- 5) opisuje postawę ludności cywilnej i żołnierzy powstańczej Warszawy¹¹.

10. Muzeum Azji i Pacyfiku w Warszawie

Muzeum Azji i Pacyfiku w Warszawie prezentuje również bogatą ofertę edukacyjną i jak zapewnia na swojej stronie internetowej, wszystkie lekcje muzealne są zgodne z podstawą programową nauczania:

Przedstawiamy Państwu ofertę edukacyjną przygotowaną przez zespół Muzeum Azji i Pacyfiku, czyli specjalistów w zakresie kultury i sztuki krajów azjatyckich, Australii i Oceanii.

¹¹ *Ibidem.*

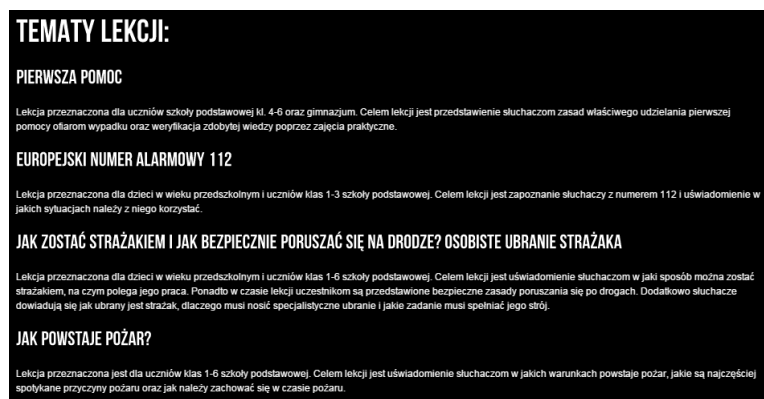
Wszystkie proponowane przez nas zajęcia są zgodne z najnowszą podstawą programową. Poszerzają wiedzę uczniów z zakresu historii, nauk o społeczeństwie, kultury, sztuki i przyrody, a dzięki możliwości obcowania z zabytkami, wykorzystaniu multimediiów i ćwiczeniom warsztatowym ułatwiają przyswajanie wiadomości¹².

Muzeum posiada w swojej ofercie 17 lekcji muzealnych dla uczniów klas I–III szkół podstawowych, 15 dla uczniów klas IV–VI szkół podstawowych, 20 dla uczniów gimnazjum i 16 dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych.

11. Centralne Muzeum Pożarnictwa w Mysłowicach

Centralne Muzeum Pożarnictwa w Mysłowicach posiada w swojej ofercie lekcje muzealne związane z pożarnictwem. Na stronie internetowej brak informacji odnośnie zgodności lekcji z treściami podstawy programowej, jednak po analizie tematyki lekcji można stwierdzić, że przynajmniej kilka z nich jest zgodnych z podstawą programową.

Fot. 8. Centralne Muzeum Pożarnictwa w Mysłowicach, tematy lekcji muzealnych

Źródło: http://cmp-muzeum.com/?page_id=86 [dostęp: 1.06.2015].

Przykładem może być lekcja „Europejski numer alarmowy 112”¹³, zgodna z podstawą programową dla uczniów klas I–III szkół podstawowych, z której wynika, że:

Uczeń (...) zna zagrożenia ze strony ludzi; potrafi powiadomić dorosłych o wypadku, zagrożeniu, niebezpieczeństwie; zna numery telefonów: pogotowia ratunkowego, straży pożarnej, policji oraz ogólnopolski numer alarmowy 112¹⁴.

¹² Muzeum Azji i Pacyfiku w Warszawie, <http://edukacjamuzeumazji.blogspot.com/p/rezerwacja.html> [dostęp: 1.06.2015].

¹³ Tematy lekcji muzealnych Centralnego Muzeum Pożarnictwa w Mysłowicach, http://cmp-muzeum.com/?page_id=86 [dostęp: 1.06.2015].

¹⁴ Podstawa programowa kształcenia ogólnego, *op. cit.*, s. 11.

Podobnie lekcja „Jak zostać strażakiem i bezpiecznie poruszać się na drodze? Osobiste ubranie strażaka”¹⁵ jest zgodna z podstawą programową dla uczniów klas IV–VI szkół podstawowych. W lekcji tej:

Uczeń (...) podaje przykłady właściwego spędzania wolnego czasu, z uwzględnieniem zasad bezpieczeństwa w czasie gier i zabaw ruchowych oraz poruszania się po drodze¹⁶.

12. Prywatne Muzeum Witrażu w Krakowie i Muzeum Nietypowych Rowerów w Gołębiu

Prywatne Muzeum Witrażu w Krakowie nie posiada w swojej ofercie lekcji muzealnych. Brak lekcji nie jest bynajmniej cechą muzeów prywatnych, czego przykładem może być Muzeum Nietypowych Rowerów w Gołębiu, które posiada w swojej ofercie lekcje muzealne. Lekcja „Czy światu zabraknie energii?” wpisuje się ponadto w podstawę programową, chociażby dla uczniów klas IV–VI szkół podstawowych: „Uczeń (...) uzasadnia potrzebę i podaje sposoby oszczędzania energii elektrycznej”¹⁷.

Wyniki podsumowującego zestawienia prezentują poniższe tabele.

Tabela 1. Oferta edukacyjna w badanych muzeach, stan na 1.06.2015

Lp.	Nazwa muzeum	Oferta edukacyjna	Lekcje muzealne	Lekcje muzealne zgodne z podstawą programową	Nowe technologie w lekcjach muzealnych	E-learning w lekcjach muzealnych
1.	Muzeum Narodowe w Warszawie	Tak	Tak	Tak	Tak	Nie
2.	Muzeum Historyczne Miasta Krakowa	Tak	Tak	Tak	Tak	Nie
3.	Ekspozycja Kolejowa w Białymstoku	Tak	Tak	Nie	Nie	Nie
4.	Muzeum Sportu i Turystyki w Warszawie	Tak	Tak	Tak	Tak	Nie
5.	Muzeum Zamku Królewskiego w Warszawie	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak
6.	Muzeum Browaru w Żywcu	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie
7.	Muzeum w Gliwicach	Tak	Tak	Tak	?	Nie

¹⁵ Tematy lekcji muzealnych Centralnego Muzeum Pożarnictwa w Mysłowicach, *op. cit.*

¹⁶ Podstawa programowa kształcenia ogólnego, *op. cit.*, s. 47.

¹⁷ *Ibidem*, s. 48.

8.	Białostockie Muzeum Wsi	Tak	Tak	?	?	Nie
9.	Muzeum Powstania Warszawskiego	Tak	Tak	Tak	Tak	Nie
10.	Muzeum Azji i Pacyfiku w Warszawie	Tak	Tak	Tak	Tak	Nie
11.	Centralne Muzeum Pożarnictwa w Mysłowicach	Tak	Tak	Tak	Nie	Nie
12.	Prywatne Muzeum Witraży w Krakowie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie
13.	Muzeum Nietypowych Rowerów w Gołębiu	Nie	Tak	Tak	Nie	Nie

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 2. Liczba lekcji muzealnych zgodnych z podstawą programową w wybranych muzeach, stan na 1.06.2015

Lp.	Nazwa muzeum	Lekcje dla klas I–III	Lekcje dla klas IV–VI	Lekcje dla gimnazjum	Lekcje dla liceum
1.	Muzeum Narodowe w Warszawie	13	14	21	20
2.	Muzeum Historyczne Miasta Krakowa	11	63	46	50
3.	Muzeum Sportu i Turystyki w Warszawie	5	4	4	3
4.	Muzeum Powstania Warszawskiego	12	16	17	17
5.	Muzeum Azji i Pacyfiku w Warszawie	17	15	20	16

Źródło: opracowanie własne.

Wnioski

W wyniku analizy oferty edukacyjnej tylko trzynastu muzeów w Polsce otrzymaliśmy informację o realizowanych w nich kilkudziesięciu lekcjach muzealnych na każdym etapie edukacji. Lekcje mogą być realizowane w muzeach o każdym profilu i charakterze, bez względu na to, czy jest to muzeum państwowe, samorządowe czy prywatne.

Na kilku stronach internetowych zamieszczono opisy lekcji, wraz z odniesieniem do właściwego fragmentu realizowanej podstawy programowej. Jest to bardzo przydatna informacja dla nauczyciela, ponieważ ułatwia ocenę i wybór zajęć oferowanych przez muzea. W moim przekonaniu nauczyciele chętniej wybiorą lekcje spełniające podstawę programową, od tych, które tego nie robią. Z tej samej przyczyny dobrym pomysłem jest podział lekcji zgodnie z etapami edukacyjnymi.

Tylko w jednym muzeum, wśród badanych do lekcji muzealnych, wykorzystywany jest e-learning. Niewiele placówek muzealnych na terenie kraju posiada e-learning w swojej ofercie, a taki element mógłby przyczynić się do zwiększenia zainteresowania danymi propozycjami edukacyjnymi. Muzea, które borykają się z problemem niskiej frekwencji lub te, które chcą uatrakcyjnić swoją ofertę, powinny przemyśleć wprowadzenie tej nowoczesnej metody dydaktycznej. Daje ona wiele możliwości, a przede wszystkim pozwala na zdalne nauczanie.

Podsumowanie

Lekcje muzealne z całą pewnością mogą stanowić formę alternatywnej edukacji, a na współpracy szkoły z muzeum korzystają obie strony. Uczniowie w ciekawy sposób mogą zapoznać się z przedstawionym tematem i obcować ze źródłem, ponadto mają kontakt z kulturą, którego czasem nie doświadczają w rodzinie, a muzea dzięki grupom szkolnym realizują funkcję edukacyjną i zwiększają swoją frekwencję.

Muzea w większości prezentują bogaty wachlarz lekcji muzealnych, ale ważne jest by włączały do swojej oferty nowoczesne technologie, ponieważ te rozwiązania przyciągają młodego człowieka, uatrakcyniają kontakt z kulturą i mogą ułatwiać proces uczenia się. Powinny również w większości lekcji realizować podstawę programową, by być bardziej atrakcyjnymi dla grup szkolnych i umieszczać informacje o realizowanych treściach w swojej ofercie.